

A Review of The Golden Peninsula: Culture and Adaptation in Mainland Southeast Asia (1977) by Charles F. Keyes

บทวิจารณ์หนังสือ The Golden Peninsula: Culture and Adaptation in Mainland Southeast Asia (1977) โดย Charles F. Keyes

Chanan Mekmok

ชณัน เมฆมอก

Faculty of Arts, Silpakorn University, Thailand

Reviewer

e-mail: chanan_lenin@hotmail.com

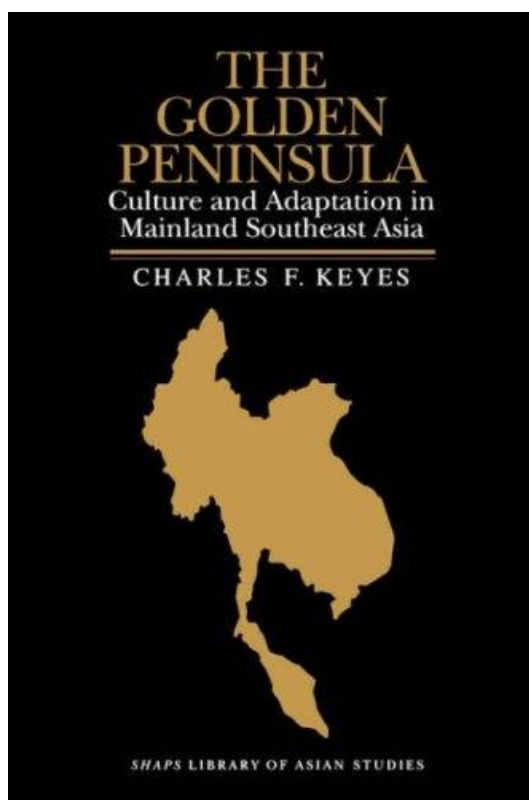
Received 07-03-2025

Revised 22-07-2025

Accepted 24-07-2025

How to Cite:

Mekmok, C. (2025). A Review of The Golden Peninsula: Culture and Adaptation in Mainland Southeast Asia (1977) by Charles F. Keyes. Journal of Arts and Thai Studies, 47(2), E4726 (1-5).

Keyes, C. E. (1977). *The Golden Peninsula: Culture and Adaptation in Mainland Southeast Asia*. New York: Macmillan. 370 pages.¹

หนังสือเล่มนี้เป็นงานทางมานุษยวิทยาและวัฒนธรรมศึกษาที่มุ่งเน้นภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะภาคพื้นทวีป หรือที่รู้จักในภาษาอังกฤษว่า Golden Peninsula (สุวรรณภูมิ หรือ แหลมทอง) ซึ่งครอบคลุมประเทศไทย พม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนาม Charles F. Keyes² นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ผู้มีความเชี่ยวชาญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในแถบภาคพื้นทวีป ได้วิเคราะห์และเปรียบเทียบสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศอย่างลุ่มลึก โดยอาศัยข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก กล่าวถึงหนังสือเล่มนี้เกิดจากโครงการศึกษาที่มีขอบเขตขนาดใหญ่ ข้อมูลที่ใช้ได้ผ่านการรวบรวม สรุป และวิเคราะห์อย่างละเอียดรอบด้าน จากข้อมูลภาคสนามและเอกสารต่าง ๆ ในช่วงที่ Keyes ได้เข้ามาทำการวิจัยภาคสนามในภูมิภาคนี้ ทำให้งานเขียนชิ้นนี้สามารถถ่ายทอดภาพของสังคมและวัฒนธรรมในภูมิภาคได้อย่างชัดเจน หนังสือเล่มนี้ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1977 ซึ่งเป็นช่วงสงครามเย็น และในบริบทที่ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมชนบทในเอเชียตะวันออกเฉียง

¹ ผู้เขียนได้ใช้หนังสือฉบับตีพิมพ์ ค.ศ. 1994 มาประกอบการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ซึ่งที่จริงแล้วหนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1977

² Professor Emeritus of Anthropology and International Studies at the University of Washington and past-president of the Association for Asian Studies.

ไต่ยังมีอยู่อย่างจำกัด หนังสือเล่มนี้จึงถือเป็นงานบุกเบิกที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความเข้าใจต่อโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของภูมิภาค ผ่านมุมมองของชุมชนท้องถิ่นและประชากรในพื้นที่ชนบท ซึ่งในเวลานั้นยังแทบไม่มีใครเข้าถึงอย่างจริงจัง

ในบทนำของหนังสือ Keyes นำเสนอให้เห็นการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงของสังคมในภาคพื้นทวีปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงเวลาต่าง ๆ และในแต่ละการปรับตัวก็ส่งผลให้เกิดลักษณะเฉพาะของสังคมวัฒนธรรมของแต่ละรัฐในปัจจุบันนี้ด้วย เช่นเดียวกัน สำหรับกรอบแนวความคิดที่ใช้เป็นหลักก็คือ มองว่าวัฒนธรรมเป็นทั้งการแสดงออกถึงการปรับตัวของผู้คนต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่แวดล้อมในชีวิตประจำวันและเป็นชุดของสถานการณ์ที่ผู้คนต้องปรับตัวตามไปด้วย วัฒนธรรมประกอบไปด้วยพื้นฐานการทำความเข้าใจประสบการณ์ต่างและเป็นแหล่งของค่านิยมต่างที่ผู้คนจะนำมากำหนดว่าจะทำอะไรออกไป (Keyes, 1994 : 9) Keyes จึงเน้นกรอบคิดที่ใช้วัฒนธรรมเป็นจุดสำคัญสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ประกอบกับความคิดว่าด้วยนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural ecology) ที่มองว่ามีความสำคัญมากกับการปรับตัวของผู้คนในแต่ละวัฒนธรรมให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยเฉพาะในยุคแรกของการก่อตัวทางสังคม

ในบทแรก Keyes นำกรอบแนวคิดวัฒนธรรมในฐานะกระบวนการปรับตัว มาวิเคราะห์สังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม เช่น เขมัม ชิน และกะเหรี่ยง รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ภายหลังจากที่อารยธรรมอินเดียและจีนเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาค โดยเฉพาะการแพร่ขยายของพุทธศาสนานิกายเถรวาทและวัฒนธรรมจีน-เวียดนาม อิทธิพลเหล่านี้นำไปสู่การก่อรูปของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในภายหลัง เช่น ขบวนการชาตินิยมของชาวกะเหรี่ยง สังคมนิยมแบบพุทธในกัมพูชา และชาตินิยมเวียดนาม Keyes ยังเน้นบทบาทของ “เมือง” ในฐานะศูนย์กลางอำนาจและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นประเด็นที่จะได้รับการขยายความเพิ่มเติมในบทสุดท้ายของหนังสือ นอกจากนี้ เขายังใช้แนวคิดเรื่องอำนาจนำ (hegemony) เพื่ออธิบายกลไกของอุดมการณ์ที่ชนชั้นปกครองใช้ในการสถาปนาและรักษาอำนาจในแต่ละยุคสมัย โดยในช่วงเริ่มต้นของการก่อตัวรัฐ เช่น อาณาจักรขอมและสุโขทัย อุดมการณ์ทางศาสนาและความเชื่อท้องถิ่นถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมแก่ผู้ปกครอง ในขณะที่ช่วงอาณาจักรขอมและหลังอาณาจักรขอม อุดมการณ์ของรัฐถูกถ่ายทอดผ่านสถาบันหลักต่าง ๆ ได้แก่ ระบบการศึกษา กองทัพ และสื่อมวลชน ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญในการกำกับความคิดและความคุมประชากรภายใต้โครงสร้างของรัฐสมัยใหม่

กล่าวโดยสรุป Keyes ได้ใช้แนวความคิดว่าด้วยการปรับตัวเข้ากับนิเวศวิทยาด้วยการนำเอาวัฒนธรรม รวมถึงความเชื่อทางศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมมาเป็นเครื่องชี้นำการปรับตัวในแต่ละสถานการณ์ต่าง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ Keyes จะนำมาอธิบายปรากฏการณ์และข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในทุก ๆ บทของหนังสือเล่มนี้ โดยหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 5 บท

บทแรกของหนังสือ ว่าด้วยสังคมวัฒนธรรมของชนเผ่าและสังคมโบราณ (Primitive and Tribal Worlds and Their Transformations) Keyes พาย้อนกลับไปสำรวจสังคมบุพกาลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อนการแทรกแซงของอารยธรรมจีนและอินเดีย โดยมุ่งเน้นสังคมชนเผ่า (tribal society) ที่มีลักษณะแตกต่างกันทั้งด้านวิถีการผลิต โครงสร้างทางสังคม การเมือง ศาสนา และภาษา Keyes ใช้กรอบแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) เพื่ออธิบายการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่อสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ โดยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้ เขายังพยายามวิเคราะห์พลวัตของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา การเปลี่ยนแปลงสำคัญเกิดขึ้นในช่วงอาณาจักรขอมและสงครามโลก เมื่อศาสนาคริสต์แพร่เข้ามาผ่านกลุ่มมิชชันนารี ส่งผลให้ชนเผ่าหลายกลุ่มเปลี่ยนศาสนา และก่อให้เกิดกระแสต่อต้าน รวมถึงการฟอร์มตัวของลัทธิชาตินิยมในหลากหลายรูปแบบในช่วงหลัง

บทที่สอง มุ่งวิเคราะห์การพัฒนาอารยธรรมพุทธศาสนานิกายเถรวาทในภูมิภาคภาคพื้นทวีปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดย Keyes ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียที่เข้ามาผ่านกระบวนการค้าในช่วงศตวรรษที่ 2-9 ทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นกับวัฒนธรรมอินเดีย โดยเฉพาะการแพร่เข้ามาของพระพุทธรูปและจักรวาลวิทยาฮินดู Keyes ยกกรณีอาณาจักรขอมเป็นตัวอย่างในการแสดงให้เห็นว่า จักรวาลวิทยาถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมทางการเมือง โดยกษัตริย์ถูกเชิดชูให้เป็นอวตารของเทพเจ้า เช่น พระอินทร์ และเป็นศูนย์กลางของจักรวาล สัญลักษณ์ทางอำนาจถูกถ่ายทอดผ่านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และการจัดวางผังเมือง ซึ่งสะท้อนโครงสร้างอำนาจและความสัมพันธ์ทางสังคมที่ยึดโยงกับความเชื่อทางศาสนา

ในช่วงอาณาจักรขอม การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เกิดขึ้นจากการเข้ามาของระเบียบการปกครองแบบใหม่ โดยเฉพาะระบบราชการและเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม ส่งผลให้เกิดการโยกย้ายของประชากร การขยายตัวของเมือง และการเปลี่ยนแปลง

โครงสร้างทางสังคม โดยมีชาวจีนและเวียดนามอพยพเข้ามา มีบทบาทในระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น ผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดการตั้งคำถามต่อพุทธศาสนาในฐานะที่เคยเป็นศูนย์กลางของความรู้และความเชื่อ นำไปสู่การปฏิรูปศาสนา เช่น การก่อตั้งธรรมยุติกนิกายในสยาม และขบวนการตีความคำสอนพุทธศาสนาใหม่ในลาวและกัมพูชา เพื่อตอบสนองต่อโลกสมัยใหม่ และการท้าทายจากลัทธิตะวันตก Keyes ยังเน้นว่ากฎแห่งกรรมเป็นหลักคำสอนสำคัญที่หล่อหลอมวิถีชีวิตของชาวพุทธ รวมถึงการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผีและวิญญาณ ซึ่งยังคงมีบทบาทในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ เขายังเปรียบเทียบการปรับตัวของสังคมต่าง ๆ ในช่วงเวลาเดียวกัน เพื่อชี้ให้เห็นพลวัตและลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมในภูมิภาค

บทที่สามว่าด้วยวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมชนบทที่นับถือพุทธศาสนา (Rural Life in the Theravada Buddhist Societies) โดย Keyes อธิบายการศึกษาสังคมชนบทในยุคหลังอาณานิคม ผ่านแนวทาง "village studies" ซึ่งเน้นการเก็บข้อมูลภาคสนามจากชุมชนต่าง ๆ และนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน Keyes ชี้ให้เห็นว่าภายหลังยุคอาณานิคม สังคมชนบทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ ทั้งด้านความเชื่อ เศรษฐกิจ และสังคม แม้ว่าพุทธศาสนายังคงเป็นศูนย์กลางของชีวิต แต่ความเชื่อเรื่องผีวิญญาณยังดำรงอยู่ควบคู่กันไป โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์และปัญหาที่ผู้คนต้องเผชิญ การขยายตัวของการศึกษา การแพทย์ และระบบคมนาคมสมัยใหม่ ส่งผลให้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมถูกตั้งคำถาม และทำให้สังคมชนบทเริ่มเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจแบบตลาด ชาวนาเริ่มผลิตเพื่อขายแทนการผลิตเพื่อยังชีพ พ่อค้าคนกลางและร้านค้าในท้องถิ่นเข้ามา มีบทบาทสำคัญ นอกจากนี้ Keyes ยังแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนี้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะในหมู่ชาวนาที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทันและต้องกลายเป็นแรงงานรับจ้างซึ่งเผชิญกับปัญหาหนี้สิน อย่างไรก็ตาม เขาไม่ได้ลงลึกถึงปัจจัยเชิงโครงสร้างที่นำไปสู่สถานการณ์นี้ ท้ายที่สุด Keyes พยายามเชื่อมโยงสังคมชนบทเข้ากับบริบทโลก ผ่านแนวคิดว่าชนบทมิใช่พื้นที่ล้าหลัง แต่เป็นส่วนหนึ่งของกระแสเศรษฐกิจโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

บทที่สี่ของหนังสือว่าด้วย "Tradition and Revolution in Vietnam" โดย Keyes ได้แยกกรณีศึกษาของเวียดนามออกมาต่างหาก เพื่อเน้นวิเคราะห์อิทธิพลของวัฒนธรรมจีนที่แตกต่างจากอินเดียซึ่งปรากฏในบทก่อนหน้า โดย Keyes อธิบายว่าวัฒนธรรมเวียดนามแบบดั้งเดิมได้รับการหล่อหลอมจากการปกครองของจีนตั้งแต่วราช 214 ปีก่อนคริสตกาล ส่งผลให้เกิดการจัดระเบียบสังคมตามแบบแผนจีน เช่น ระบบจักรพรรดิที่ทำหน้าที่เชื่อมสวรรค์และโลกมนุษย์ โครงสร้างสังคมแบ่งออกเป็นสี่ชนชั้น: นักปราชญ์ ชาวนา แรงงาน และพ่อค้า พบว่าหมู่บ้านเวียดนามประกอบด้วยหน่วยย่อย (hamlets) และมี "สภาผู้ทรงเกียรติ" ซึ่งมักเป็นชายสูงอายุ ทำหน้าที่กำกับดูแลกิจกรรมภายในชุมชน รวมถึงการจัดเก็บภาษี ทั้งในรูปของเงินและแรงงาน Keyes ยังชี้ให้เห็นพิธีกรรมในรอบปีที่เชื่อมโยงกับวิญญาณบรรพบุรุษและผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งสะท้อนความเชื่อและโลกทัศน์ของชาวบ้านอย่างลึกซึ้ง

ในเชิงศาสนา Keyes แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างชนชั้นนำที่นับถือเต๋าและยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม กับชาวบ้านที่มีความผูกพันกับพุทธศาสนา ความแตกต่างนี้สะท้อนกรอบการวิเคราะห์แบบโครงสร้าง-หน้าที่ โดยชี้ให้เห็นบทบาทและการแบ่งหน้าที่ทางสังคมที่ชัดเจน Keyes ยังวิเคราะห์ความขัดแย้งภายในสังคม ทั้งในระดับชนชั้นนำและระดับชาวบ้าน ตลอดจนผลกระทบจากการเข้ามาของอำนาจอาณานิคมฝรั่งเศส ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ด้านการปกครอง ระบบภาษี และเศรษฐกิจ โดยเขาเชื่อมโยงเวียดนามเข้ากับกรอบวิเคราะห์เดียวกันกับไทย ลาว กัมพูชา และพม่า ท้ายที่สุด Keyes อธิบายว่า บริบทเฉพาะของเวียดนามนำไปสู่การเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างเข้มข้น เพื่อต่อต้านการครอบงำจากทั้งฝรั่งเศสและสหรัฐฯ ซึ่งส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างเวียดนามเหนือและใต้ และการปรากฏบทบาทของโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำแห่งการปฏิวัติและการสร้างรัฐสมัยใหม่

บทสุดท้ายของหนังสือว่าด้วย "Cities in Changing Societies in Mainland Southeast Asia" ทำหน้าที่สรุปภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมผ่านบทบาทของ "เมือง" ในฐานะศูนย์กลางของพลวัตทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม โดย Keyes เชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลากับการก่อรูปของเมืองในลักษณะต่าง ๆ ในยุคแรกเมืองถูกมองว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับอำนาจศาสนาและกษัตริย์ ต่อมา เมืองกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะในยุคอาณานิคมและหลังอาณานิคม Keyes วิเคราะห์ว่ารูปแบบของเมืองในภูมิภาคนี้ส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะของ primate city หรือเมืองเอกที่มีขนาดใหญ่กว่าพื้นที่เมืองอื่นอย่างมาก โดยเน้นการค้า การบริหาร และการส่งออกเป็นหลัก ในขณะที่ระบบตลาดแบบดั้งเดิม (bazaar-type economy) ยังคงดำรงอยู่ในชนบท

Keyes วิพากษ์บทบาทของเมืองว่าเป็น parasitic center ซึ่งพึ่งพาทรัพยากรจากชนบทโดยไม่ส่งผลประโยชน์กลับคืนอย่างสมดุล การขยายตัวของเมืองและเศรษฐกิจตลาดนำไปสู่การเคลื่อนย้ายแรงงานจำนวนมากจากชนบทสู่เมือง และการตั้งถิ่นฐานของประชากรที่หลากหลายทางชาติพันธุ์ แม้ภูมิภาคนี้จะเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (plural society) แต่ Keyes เชื่อว่าความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะการเข้าถึงทรัพยากรและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรัง นอกจากนี้เขายังอธิบายบทบาทของเมืองในการเป็นพื้นที่ก่อกำเนิดและขับเคลื่อนขบวนการชาตินิยม โดยเฉพาะในกรณีของกัมพูชาและเวียดนาม ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างลึกซึ้งในศตวรรษที่ 20

จากประเด็นต่าง ๆ ที่นำเสนอในแต่ละบท หนังสือเล่มนี้ถือเป็นงานมานุษยวิทยาและภูมิภาคศึกษาที่มีเนื้อหาครอบคลุมหลากหลายมิติ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง โดย Keyes แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของสังคมในภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างเป็นระบบ โดยใช้กรอบวิเคราะห์แบบโครงสร้าง-หน้าที่นิยม (structural-functionalism) ควบคู่กับแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (cultural ecology) และอำนาจนำ (hegemony) การจัดเรียงบทเป็นลำดับเหตุการณ์ตามช่วงเวลา ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ อาณาจักรโบราณ ยุคอาณานิคม ไปจนถึงยุคหลังอาณานิคม ทำให้ผู้อ่านเข้าใจพลวัตของสังคมผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงระยะยาว

ข้อเด่นของงานคือการใช้ข้อมูลภาคสนามผสมผสานกับเอกสารประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ โดยอ้างอิงจากงานคลาสสิกทางมานุษยวิทยาและประวัติศาสตร์ เช่น Edmund Leach (1964) และ Anthony Reid (1999) ทำให้เนื้อหานี้มีน้ำหนักทางวิชาการและความน่าเชื่อถือสูง อีกทั้ง Keyes ยังสามารถนำเสนอประเด็นที่ยังร่วมสมัย แม้งานจะเผยแพร่มานานกว่า 50 ปี เช่น บทบาทของเพศสภาพในสังคมชนบทพุทธศาสนา ซึ่งสะท้อนผ่านข้อจำกัดในการเข้าถึงสถานะทางศาสนาของสตรี ตลอดจนบทบาทของหญิงในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในมิติของการค้า ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Mika (2000) ที่ศึกษาบทบาทหญิงอาข่าในขบวนการรื้อฟื้นการค้า ทั้งนี้ การแบ่งงานตามเพศดังกล่าวนำไปสู่การจัดลำดับอำนาจทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่ที่ยังคงปรากฏในหลายพื้นที่

อีกประเด็นที่หนังสือหยิบยกและมีความสำคัญคือ การเคลื่อนย้ายแรงงานและการเกิดขึ้นของพื้นที่วัฒนธรรมใหม่ ๆ ซึ่งแม้ Keyes จะไม่ได้ขยายรายละเอียดมากนัก แต่ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชนบทที่เกิดจากลัทธิอาณานิคมนั้นส่งผลต่อการกระจายตัวของเมือง การขยายตัวของระบบตลาด และการเปลี่ยนผ่านจากการผลิตเพื่อยังชีพสู่การผลิตเพื่อการค้า ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาแบบ transnational และ postcolonial ในปัจจุบัน ซึ่งให้ความสนใจกับแรงงานข้ามชาติและ “คนพลัดถิ่น” (diaspora) ผู้กลายเป็นพลเมืองชายขอบในรัฐชาติใหม่ และการอธิบายลักษณะของเมืองในฐานะศูนย์กลางเศรษฐกิจแบบ primate city ซึ่งสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท รวมถึงการก่อรูปของย่านเศรษฐกิจเชิงชาติพันธุ์ เช่น ย่านชาวจีน (เยาวราช) แสดงให้เห็นถึงพลวัตทางวัฒนธรรมที่ยังคงมีผลต่อโครงสร้างสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จนถึงปัจจุบัน

แม้งานของ Keyes จะถือเป็นผลงานสำคัญในแวดวงมานุษยวิทยาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ให้ภาพครอบคลุมเกี่ยวกับพัฒนาการของสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมในภูมิภาคได้อย่างมีระบบและชัดเจน หากแต่ยังมีประเด็นที่น่าเสียดายและน่าขยายเพิ่มเติมอยู่หลายประการ

ประการแรก Keyes ไม่ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการ ผสมผสานทางวัฒนธรรม หรือ การปรับตัวของผู้คนในพื้นที่ใหม่มากนัก โดยเฉพาะในมิติของครอบครัว ชุมชน หรือการจัดระเบียบทางสังคมใหม่ ๆ อันเป็นผลจากการย้ายถิ่น ซึ่งสามารถอธิบายได้ในเชิงเปรียบเทียบกับการงานของ Rattana (2009) หรืองานของ Tambiah (2000) ว่าด้วย “คนพลัดถิ่น” และการเมืองข้ามพรมแดน

ประการที่สอง จุดแข็งของ Keyes คือการอธิบายจากระดับจุลภาคสู่มหภาค โดยยึดหลักการศึกษาวรรณกรรมในบริบทเฉพาะ แล้วค่อยเชื่อมโยงสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงในระดับภูมิภาคและโลก ซึ่งทำให้เราเข้าใจได้ว่าสังคมท้องถิ่นมีพลวัตของตนเอง แต่ก็สัมพันธ์กับบริบทภายนอกอย่างแนบแน่น

ประการที่สาม Keyes เน้นการอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมผ่านกรอบความเชื่อและศาสนาเป็นหลัก โดยเฉพาะช่วงอาณานิคม จึงขาดมิติของ “การเมืองเชิงวัฒนธรรมข้ามชาติ” ที่กำลังเป็นที่สนใจในงานร่วมสมัย ทั้งในแง่ของอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความทรงจำ

ประการที่สี่ งานของ Keyes ขาดการอธิบายเชิงเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ความสัมพันธ์ของคนกลุ่มและคนที่สูง แม้มีการกล่าวถึงบ้างในตอนต้น แต่ไม่ได้นำกลับมาเชื่อมโยงอีก ทั้งที่งานของ Leach (1964) ในบทว่าด้วย

Gumlao and Gumsa) และ Kenneth (1996) ได้แสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมและโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสามารถอธิบายพลวัตของอำนาจและความรุนแรงได้อย่างลึกซึ้ง

ประการที่ห้า มิติของสังคมมุสลิมในภูมิภาคกลับไม่ปรากฏ ทั้งที่กลุ่มมลายูมุสลิมในภาคใต้ของไทย หรือในคาบสมุทรมลายูมีบทบาทอย่างสำคัญต่อภูมิรัฐศาสตร์และวัฒนธรรมของภูมิภาค หากมีการขยายในส่วนนี้ จะทำให้ภาพของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

สรุป แม้งานของ Keyes จะมีข้อจำกัดตามบริบทของช่วงเวลาที่เขาเขียน แต่โดยภาพรวมยังถือเป็นผลงานทรงคุณค่าที่อธิบายพัฒนาการของสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างละเอียดรอบด้าน ทั้งในเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรม และความเชื่อ เป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับการศึกษาร่วมสมัยในปัจจุบัน

รายการเอกสารอ้างอิง (References)

- Kenneth, M. G. (1996). Defaced Images from the Past: On the Disfigured Histories and Disfigured Violence of Pagngac and Violence, Solace, Vows, Noise, and Songs: Ritual Headhunting and the Community in Mourning. In *Showing Sign of Violence: The Cultural Politics of a twentieth-Century Headhunting Ritual*, (pp. 59-133). Berkeley: University of California Press.
- Keyes, C. E. (1977). *The Golden Peninsula: Culture and Adaptation in Mainland Southeast Asia*. New York: Macmillan.
- Keyes, C. F. (1994). *The Golden Peninsula: Culture and Adaptation in Mainland Southeast Asia*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Leach, E. R. (1964). Part III: Structural Variability, In *Political Systems of Highland Burma: A Study of Kachin Social Structure*, (pp. 197-278). London: G. Bell and Sons.
- Mika, T. (2000). Cross-Border Mobility and Social Networks. In G. Evans, C. Hutton, & K. K. Eng, (Eds.). *Where China Meets Southeast Asia: Social & Cultural Change in the Border Regions*, (pp. 204-211). Bangkok: White Lotus.
- Rattana, T. (2009). Huean Khoei Yu U Khoei Non Tong Chon Cham La Prasopkan ChaoLao Li Phai Nai Saharat amerika. [House Used to Live and Sleep Must Be on Leave: Lao People Fleeing in United States]. In S. Kriangkraipetch et al., (Eds.) *The Chaos of Cultural Studies: Overhauling Culture*, (pp. 178-360). Bangkok: Sirindhorn Anthropology Center. (In Thai)
- Reid, A. (1999). *Charting The Shape of Early Modern Southeast Asia*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Tambiah, S. J. (2000). Transnational Movements, Diaspora, and Multiple Modernities. *Daedalus*, 129(1), 163-194.

